

אייפד – כלי לשיפור איכות החיים של הילד והמשפחה

נועה ניצן, מרפאה בעיסוק, המרכז ליעוץ טכנולוגי, בית איזי שפירא

2014

עבור רוב האנשים אמצעים טכנולוגיים מקלים על הפעולות היום-יומיות ומייעלים את מציאות החיים, אבל עבור אנשים עם מוגבלויות - הטכנולוגיה מאפשרת חיים עצמאיים יותר ולמעשה יכולה לעשות את הבדל בין להיות שותף לחיים בקהילה או להיות מבודד חברתית. בעשורים האחרונים מתרחשת מהפכה מואצת בתחום הטכנולוגי. למהפכה זו יש היום, ועוד תהיינה בוודאי בעתיד, השלכות מרחיקות לכת על איכות החיים של אנשים עם מוגבלויות.

לאייפד יתרונות שהפכו אותו למכשיר פופולארי בקרב מיליוני משתמשים בעולם. בין יתרונותיו ניתן לציין את נוחות הניוד של המכשיר, האפשרות להשתמש בו במקומות שונים, פשטות ההפעלה, מסך המגע הרגיש, הגמישות של השימוש במכשיר והיכולת להתאים לו עזרים נדרשים.

האייפד הוא אמצעי שיכול לסייע לילדים ולבוגרים שיש להם קשיי תקשורת, קשיים מוטוריים מגוונים או קשיים קוגניטיביים שונים. בעזרת השימוש בו הם יכולים לרכוש מיומנויות אישיות וחברתיות ולהשתלב בקהילה בצורה נורמטיבית, ובכך להתקדם.

לשימוש באייפד באוכלוסייה עם מוגבלויות יש שני יתרונות מרכזיים:

1) קידום ההשתלבות – השימוש במכשיר נורמטיבי, מקובל ואינטראקטיבי מהווה אמצעי המקדם קשר איכותי של האדם עם בני משפחתו ועם אנשים אחרים בקהילה, ומקדם את השתלבות האדם בחברה.

2) התאמה אישית של אמצעי הסיוע - המכשיר, אביזרי העזר והאפליקציות - ליכולות ולצרכים הייחודיים של המשתמש. האייפד מציע מגוון רחב של אפשרויות שימוש. ניתן להתאימו באופן אישי לילדים או לאנשים בוגרים עם מוגבלויות שונות. יתכן ולאותו משתמש יהיה צורך בהתאמות ויתכן כי באותה סביבה לאנשים שונים יהיה צורך בהתאמות שונות.

האייפד ככלי לביטוי עצמי של הילד

"האייפד היה אהבה ממבט ראשון!", כותבים יפעת ואמיר, הוריו של איתמר בן ה-11 הלומד בבית הספר לחינוך מיוחד של בית איזי שפירא¹. איתמר החל להשתמש באייפד לפני כשנתיים, ובמהלכן למד לתקשר טוב יותר עם סביבתו, הרחיב בצורה משמעותית את אוצר המילים שלו ואף למד ליצור משפטים. "ניתן לומר שהאייפד הוא הרבה יותר ממכשיר; הוא הפה שלו, הדובר והדבר האהוב עליו ביותר. באמצעותו חווה איתמר את עצמו כבעל ערך וכבעל נוכחות מרכזית הן בבית הן במשפחה".

ההשלכות של השימוש באייפד על המשפחה

הורים רבים מספרים על השינוי שחולל השימוש באייפד במשפחתם: בדינאמיקה המשפחתית, בסדר היום ובאיכות חייהם. השינוי מתבטא במספר אופנים:

- תחושת המשמעות העצמית של הילדים מתחזקת, וכך גם תחושת המסוגלות שלהם. כתוצאה מכך, מידת העצמאות שלהם גדלה.
- ילדים ובוגרים עם מוגבלויות, לומדים להעסיק את עצמם בשעות הפנאי שלהם באפליקציות המותאמות לגילם וליכולותיהם. הם מפגינים מעורבות, מוטיבציה ועניין, ובכך הם גם מאפשרים להורים יותר זמן פנוי לעצמם.
- השימוש באייפד מעניק הזדמנויות רבות יותר לבילוי משפחתי: האייפד עוזר לחלק מהילדים לתקשר, להעסיק את עצמם ולהירגע, וכתוצאה מכך הם יכולים להיות שותפים לאירועים משפחתיים ולצאת עם בני משפחותיהם למקומות שלא יכלו לצאת קודם לכן.

אנשי מקצוע והורים נוטים לעתים קרובות להשתמש באייפד ככלי לתקשורת חלופית, אך חשוב להבין כי האייפד הוא כלי חיוני המאפשר לילד ליצור תקשורת שגרתית עם בני המשפחה ולהשתלב בה בצורה מיטבית.

הוריו של איתמר מספרים כי האייפד מאפשר לאיתמר לקיים מגוון אינטראקציות בינו ובין שני אחיו הצעירים ממנו. אומר האח יואב בן השבע: "מצד אחד לא מאוד כיף שיש לי אח לא רגיל שלא יכול לדבר אתי או לשחק אתי הרבה, הייתי רוצה לשמוע את הקול שלו. אבל מצד שני הוא יכול לדבר אתי דרך האייפד ואני מקליט לו דברים חדשים לבית הספר". האייפד מאפשר לבני המשפחה הזדמנויות למשחק משותף ולאינטראקציה.

¹ יפעת ואמיר שוסטר (2013). השפעת השימוש באייפד על הקשר של איתמר עם אחיו, תקשורת תומכת וחליפית: שנתון איזק ישראל, גיליון מספר 29.

האייפד מאפשר לאנשים עם מוגבלויות ליהנות מפעילות פנאי הולמת ועצמאית. כאשר ילד יכול להשתמש באפליקציות המותאמות ליכולותיו המיוחדות, הוא יכול להתקדם ולהתפתח בתחומי חיים רבים, ובמיוחד בתחום החברתי; הוא מפתח עצמאות רבה יותר ואינו תלוי רק באחרים ש"יפעילו" אותו.

מספרת חני, מורה בבית הספר: "באחד הביקורים של כיתת בית הספר בבית קפה בקהילה, ישבו התלמידים לאורך שעה וחצי בבית הקפה, והשימוש באייפדים היה אחד הכלים שסייעו לנו ביציאה זו. התלמידים השתמשו באייפדים כדי לתקשר וגם כדי להזמין כיבוד. כמו כן התלמידים השתמשו באייפד ככלי משחק עם אנשי הצוות (משחקי תורות) או לצרכי משחק אישי. אווירה של שעת פנאי נעימה השתררה בקבוצה. התלמידים היו רגועים ונינוחים והכי חשוב - שמחים! החוויה הזו בבית קפה הוכיחה להורים וגם לי כמורה כי התלמידים מסוגלים לקחת חלק ביציאות של המשפחה ולהרגיש שהם חלק מהאוכלוסייה הרגילה, שכן, כמו כולם, גם הם נהנים לאכול ולשתות משהו בבית קפה, וגם הם, כמו כולם, מכורים לטכנולוגיה של היום...."

בטי, אימא של רוני הלומדת במרכז לגיל הרך בבית איזי שפירא, מספרת: "האייפד נכנס לחיינו לפני כשנה וחצי, והכניס שינוי מהותי בחייה של רוני ובחיי המשפחה כולה. לפני כן, נזקקה רוני לצוות המטפל או לנו הוריה בכדי לשחק. בשל המגבלה המוטורית בידיה, היא הייתה זקוקה לסיוע באחיזת הצעצועים ובתפעולם. לפני כשנה וחצי קיבלנו אייפד במתנה. זיהינו מיד את הפוטנציאל הטמון במכשיר, ובעצה אחת עם הצוות המקצועי המטפל בילדה, הצענו אותו לרוני לשימוש. בהמלצת הצוות הורדנו מספר אפליקציות משחק לילדים שמתאימות לרוני.

רוני, בסקרנות טבעית, התחברה מיד למסך והחלה לפתח יכולת משחק עצמאית. למרות המגבלה המוטורית ובזכות פשטות השימוש במכשיר והעניין שהוא יצר, החלה רוני להפעיל את ידיה במשחקים ובאפליקציות. המשחקים הגבירו אצל רוני את המוטיבציה להפעיל את הידיים, ובכך הצליחו גם לשפר את התפקוד המוטורי שלה. יתרון משמעותי נוסף היה שרוני הצליחה לשחק באיפד בכוחות עצמה. כך היא חיזקה את תחושת העצמאות שלה ואפשרה לבני המשפחה האחרים להתפנות לעיסוקים נוספים. מאחר ורוני כה פקחית וזריזה, גילינו שהיא ממצה את המשחקים מהר, ומפעם לפעם היא מבקשת להתנסות במשחקים חדשים. לצערנו, אנו מתקשים לתת מענה לבקשה של רוני מאחר והמשחקים שמותאמים לילדים עם צרכים מיוחדים מעטים ביותר, ומתוכם אלו שבשפה העברית - בודדים. אין לנו ספק שהצורך למשחקים וליישומים מונגשים לילדים עם צרכים מיוחדים - קיים, ורוני היא רק דוגמה אחת לכך".

השימוש באיפד במערכת החינוך ובמסגרות שונות

נועה, מרפאה בעיסוק ורכזת תחום טכנולוגיה במרכז ליעוץ טכנולוגי בבית איזי שפירא, אומרת: "במהלך שלוש השנים האחרונות ראינו יתרונות רבים בשימוש באיפד, ולמעשה הכלי הזה מהווה עבורנו מהפך מבחינות רבות. זה מתבטא בשיפור מיומנויות, ביוזמה למשחק, בשיפור אינטראקציות בין הילדים לבין אנשי הצוות, ובין הילדים לבין עצמם, ועוד. אחד היתרונות החשובים ביותר של המכשיר הוא הנורמטיביות והפופולאריות שלו. בעבר השתמשנו בכלים "מיוחדים" שצריך לקנות במקומות "מיוחדים" ושהצריכו הסברים והדרכות לפני השימוש בהם. עובדה זה גרמה לקושי בהטמעה אצל הצוות ופעמים רבות בצורך לגייס את ההורים למשימה.

האיפד, ככלי נורמטיבי ומקובל, מסייע לחזק את הקשר בין הצוות לבין המשפחה, ההורים מגלים יזמה ומתגייסים להדרכות ברצון. במהלך העבודה גילינו שאנו יכולים להשתמש באיפד כדי לשתף את ההורים בחוויות, וזה חשוב ומשמעותי להצלחת הטיפול בילד". חני, מורה בבית הספר, מספרת: "כמורה, האיפד פתח עבורי ערוץ תקשורת עם בני המשפחה של התלמידים בכיתה, והכוונה היא לכל המשפחה - הורים ואחים גם יחד. השימוש באיפד מאפשר לי להעביר למשפחה חלק מהחוויות שאותם חווה התלמיד במשך היום. אנו שומרים באיפד לא רק תמונות ואלבומים, אלא גם מאגר של חומרי למידה הנלמדים בביה"ס, דבר שמאפשר לבני המשפחה להיות שותפים לנעשה בביה"ס. האיפד מאפשר לקיים עם המשפחות "מחברת קשר קולית" - פתרון חי ומושך בהרבה ממחברת הקשר המקובלת. העברה קבועה של מסר יומי מובילה לעבודה משותפת ולהתגייסות מוגברת של המשפחה".

התנהלות של הצוות שונה בין ילד או בוגר עם המוגבלות ומכוונת לאפשר פיתוח קשר יותר ישיר עם הקהילה והחברה. בבית הספר משתמשים במכשיר ובאפליקציות "רגילים", והילדים לוקחים עמם את האייפד לכל מקום גם מחוץ למסגרת הלימודים. כך הילדים לא מרגישים יוצאי דופן, אלא ככל הילדים.

במסגרות שבהן חיים, לומדים ועובדים אנשים עם מוגבלויות, חשוב שהם יעסקו בפעילויות התואמות את גילם. האייפד מאפשר זאת מאחר ואין לו גיל.

אנו בטוחים כי העובדה שמדובר בכלי נורמטיבי היא משמעותית למשפחה ולילד ובמיוחד כשמדובר באדם בוגר.

בחג הפסח לדוגמה, קיבלו התלמידים הגדת פסח אינטראקטיבית שנבנתה דרך אפליקציית TINY TAP. בעקבות הלמידה המוקדמת של ההגדה דרך האייפד, גילו התלמידים עניין בנושא, והצליחו להשתתף בליל הסדר עם המשפחה.

אייפד ככלי משלב

איתן ממרכז דה- לו של בית איזי שפירא נמצא בשילוב. מדי שבוע הוא מגיע לגן באזור מגוריו, ומשתלב בפעילות חברתית עם ילדי הגן. איתן מגיע לגן כשהוא מצויד באייפד שלו, ומתקשר באמצעותו עם הילדים.

מספרת ענבר אימא של איתן: "האייפד, מעצם היותו כלי נורמטיבי, משתלב נפלא בסביבה. הוא קל ונוח לנשיאה ואיתן מסתובב אתו בכל מקום. על מנת להגן על האייפד, רכשנו מגן מיוחד ששומר עליו מפני פגיעות וכן מעמד שמאפשר להניח את האייפד במנחים שונים. האייפד נוח מאוד לשימוש, הכל פשוט ואינטואיטיבי- ממערכת ההפעלה ועד לאפליקציית התקשורת.

איתן משתמש באפליקציית התקשורת TOUCHCHAT המשמשת כאמצעי תת"ח - תקשורת תומכת חלופית. בעזרת האפליקציה הוא יכול להעביר מסרים מורכבים: להשמיע את קולו, לספר מה דעתו, ולשתף את הסובבים אותו בחוויות שהוא עובר. האייפד משמש את איתן בעיקר ככלי תקשורת, אבל גם ככלי למשחק וללמידה. כל התכונות הללו מתרכזות במכשיר אחד קטן.

התופעה הזו שבה איתן מדבר באמצעות מכשיר, מעוררת בגן עניין רב. במפגשים, רואים איך הילדים מחכים למוצא פיו. הם אוהבים מאוד לשמוע את החוויות של איתן שמוקלטות על האייפד, ואוהבים לשמוע אותו קורא באמצעותו בשמם. חלק מהילדים אפילו הקליטו בעצמם את שמותיהם. כך הם מרגישים שותפות עם איתן."

ענבר מוסיפה ומספרת: "לפני מספר חודשים, הצטרפתי לטיול שאליו יצאו כל ילדי הגן. במהלך הטיול צילמתי את איתן ואת הילדים, ולאחר מכן הכנתי סיפור שמתאר את החוויה באמצעות אפליקציה ייעודית באייפד. ימים אחדים לאחר מכן, הגיע איתן אל הגן ושיתף את

כולם בחוויה. הילדים הצטופפו סביבו ונהנו לשמוע על החוויה המשותפת ולראות תמונות שלהם יחד עם איתן".

והיא משתפת אותנו בחוויה מיוחדת: "באחד הימים, כשהגעתי יחד עם איתן לגן, שמעתי את אחד הילדים מבקש מאמו לבוא אלינו אחר הצהריים או בלשוננו: 'אימא, אפשר לבקר את איתן עם האייפד?'. התרגשתי מאוד לשמוע את בקשתו!".

גם ילדים ובני נוער אחרים הלומדים במסגרות החינוך המיוחד או המשולבים בחינוך הרגיל, זכאים כמו איתן, להשתלב טוב יותר במסגרות הרגילות ובפעילויות המיועדות לכל הקהילה. האייפד הוא כלי חשוב וחיוני שמאפשר להם לפרוץ את גבולות המוגבלות, ולהיות חלק מהחברה. ניתן לקחת אותו לכל מקום ולהשתמש בו בקלות יחסית. בבית איזי שפירא הילדים משתמשים באייפד אפילו בבריכה - בהתאמות כמובן.

המרכז לייעוץ טכנולוגי של בית איזי שפירא

בית איזי שפירא, בתמיכת קרן משפחת רודרמן וגופים נוספים, לקח על עצמו לפתח מרכז מומחיות בתחום האייפד עבור אנשים עם מוגבלויות, בני משפחותיהם ואנשי המקצוע המטפלים בהם. המרכז הוקם במטרה לשפר את איכות החיים של ילדים ובוגרים עם צרכים מיוחדים, ולקדם את השתלבותם בקהילה. זאת באמצעות פיתוח והתאמה של פתרונות touch screen, הערכה, מחקר, איגום ופיתוח יידע בתחום, פיתוח מודלים להתאמת השימוש לצרכים הייחודיים של האדם, והטמעת השימוש באייפד במסגרות שונות ובסביבות שונות: בבית, במסגרות החינוך, בקהילה, בדיוור ובתעסוקה.

המרכז פועל במספר מישורים:

1. ייעוץ, והדרכה למשפחות בתחום הטכנולוגיה.
2. פיתוח מערכת הכשרה, הדרכה ולווי צוותים מקצועיים במסגרות השונות.
3. התאמת אפליקציות קיימות לילדים עם מוגבלויות שונות.
4. ייעוץ והדרכה עבור מפתחי אפליקציות להגברת המודעות ושותפויות בפיתוח של אפליקציות מותאמות ומונגשות.
5. הקמת אתר ובלוג שמיועד לאנשי מקצוע ולמשפחות בנושא.